

ዳኞች፡- አልማው ወሌ

ሙስጠፋ አህመድ

አብርሃ መሰለ

ጳውሎስ አርሺቦ

ሰናይት አድነው

አመልካች፡- ወ/ሮ አልማዝ እምሩ - ተወካይ አቶ ኢማሙ አብራሂም ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አይጠገብ ቀራ አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዮ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

የጉዳዩ መነሻ የባልና ሚስት ንብረት ክርክርን መሠረት ያደረገ ነው። የአሁኗ ተጠሪ በተወካዮቹው በኩል በጋምቤላ ክልል መንግሥት ሥር ለሚገኘው ለማጃንግ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በቀን 16/10/2007 ዓ/ም ጽፈው ያቀረቡት ክስ የሚች አቶ ደምሴ ጋሻው የመጀመሪያ ሚስት መሆናቸውን፣ አመልካች /የሥር ተከላሽ/ ሁለተኛ ሚስት ነኝ በማለት የእሳቸውን የሚስትነት ድርሻ ንብረት እና የሚች ልጅ የውርስ ድርሻ ንብረቱን ለብቻቸው ይዘው የሚጠቀሙ በመሆኑ የተጠሪ የሚስትነት እንዲሁም የሚች ልጅ የውርስ ንብረት ድርሻ ይገባኛል የሚል ነው።

የአሁኗ አመልካች /የሥር ተከላሽ/ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚዎችን ያቀረቡ ሲሆን ይዘታቸውም፡-

1. ከላሽ /የአሁኗ ተጠሪ/ በክላቸው ዘርዘረው ያቀረቡት ጉዳይ በአሁኗ አመልካች /በሥር ተከላሽ/ በኩል በአሁኗ ተጠሪ/ በሥር ተከላሽ/ ላይ በሽካ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቴፒ ምድብ ችሎት ክስ ቀርቦ የክሱ መጥሪያ ቀድሞ ለተጠሪ ደርሶዋቸው መልሳቸውን በጽሁፍ አቅርበው የቃል ክርክር ካደረጉ በኋላ ያቀረቡት ክስ ስለሆነ በፍትህ-ህግ ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 7 መሠረት መጀመሪያ ክስ በቀረበው በሽካ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቴፒ ምድብ ችሎት እንዲቀጥል ፋይሉ እንዲዘጋልኝ፤

2. የከሳሽ ተወካይ ክስ ለማቅረብና ለመከራከር የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 58 እና 63 ድንጋጌን መሠረት በማድረግ ያሟላ የውክልና ሥልጣን አይደለም፤
3. ከሳሽ የሚችሉ ባለቤት ነኝ በማለት ክስ ያቀረቡ ቢሆንም በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 33 እና 244 /2/ /ሠ/ መሠረት የመክሰስ መብት የሌላቸው በመሆኑ ንብረቶቹን ለመጠየቅ በይርጋ ቀሪ የሆነ ጉዳይ በመሆኑ መብት የላቸውም እንዲባልልኝ የሚል ነው።

የማጃንግ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት የአሁኗ ተጠሪ በመቃወሚያዎቹ ላይ መልስ እንዲሰጡ ካደረገ በኋላ የአመልካችን መቃወሚያዎችን በብይን ውድቅ አድርጎ በማለፍ የፍሬ ነገር ክርክሩን ከሰማ በኋላ የግራ ቀኙን የሰው ምስክሮችን ቃል ሰምቶ ውሳኔ ሰጥቷል።

ይህን ውሳኔ የአሁኗ አመልካች ቅር በመሰኘት ለጋምቤላ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ አቅርቦዋል። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ይግባኙን ተቀብሎ የግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ የሥር ፍርድ ቤትን ውሳኔ አጽንቷል። ቀጥሎም የሰበር አቤቱታ ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን ችሎቱም አቤቱታውን ተቀብሎ ክርክራቸውን ከሰማ በኋላ የሥር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ አጽንቷል።

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም የሥር ፍርድ ቤቶች የሰጡትን ውሳኔ ለማስለወጥ ሲሆን በአቤቱታቸውም በመጀመሪያ ደረጃ መሠረት የሚያደርጉት የማጃንግ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ከአመልካች በኩል የቀረቡትን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎችን በብይን ያለፈው ያለአግባብ ሆኖ እያለ ቀጥሎ ያሉት ፍርድ ቤቶችም ይህንን ሳያርሙ ማለፋቸው መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ካሉ በኋላ በፍሬ ነገርም ረገድ በስር ፍርድ ቤቶች ተፈጽሞዋል የሚሉዋቸውን ዝርዝር የቅሬታ ነጥቦችን አቅርቦዋል።

የሰበር አቤቱታውን አጣሪው መርምሮ ለሰበር ሰሚ ችሎት እንዲቀርብ ያደረገ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ህዳር 29 ቀን 2009 ዓ/ም በነበረው ቀጠሮ መልሳቸውን ያላቀረቡት መጥሪያ ስላልደረሳቸው መሆኑን ገልጸው ተለዋጭ ቀጠሮ እንዲሰጣቸው በጠየቁት መሠረት መልስ በተለዋጭ ቀጠሮ ቀን እንዲያቀርቡ ተፈቀደላቸው ሳያቀርቡ በመቅረታቸው መልስ የመስጠት መብታቸው ታልፏል።

የጉዳዩ አመጣጥና የክርክሩ ሂደት በአጭሩ ከላይ የተመለከተውን የሚመስል ሲሆን ወደ ፍሬ ነገሩ ክርክር መግባት ሳያስፈልግ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎችን ብቻ መሰረት በማድረግ ጉዳዩን መርምረናል። በዚህ መሠረት፡-

1. አመልካች አስቀድመው ክስ ለሸካ ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበዋል ወይስ አላቀረቡም? ክስ በቅድሚያ ለሸካ ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበው ከሆነ መቃወሚያቸው በሥር ፍርድ ቤት መታሰፉ ክፍት-ሐብሐር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 7 አንፃር እንዴት ይታያል?
2. የአመልካች ተወካይ በውክልና ክስ ለማቅረብ ይችላሉ ወይስ አይችሉም? የሚሉ ጭብጮች ተይዘዋል።

የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተ፡-

የአሁኗ ተጠሪ የሚችሉ ባለቤታቸው ንብረት በአሁኗ አመልካች እጅ ስለሚገኝ የልጃቸውና የእርሳቸው ድርሻ እንዲወሰንላቸው ክስ በጋምቤላ ክልል ሥር በሚገኘው በጎዳሬ ወረዳ ፍርድ ቤት መሥርተው የሥረ ነገር ሥልጣን ክርክር በመነሳቱ ምክንያት ክስ የማቅረብ መብት ያለው ወገን ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ክስ ያቅርብ ተብሎ መዘገቡ ተዘግቷል። የወረዳ ፍርድ ቤት ብይንም በየደረጃ ላሉት ፍርድ ቤቶች ቀርቦ ፀንቷል።

ከዚህ በኋላ የአሁኗ አመልካች ለሸካ ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት ቴፒ ምድብ ችሎት በቀን 09/10/2007 ዓ/ም የተጻፈ ክስ በአሁኗ ተጠሪ ላይ አቅርበው የክስ መጥሪያ ደርሶባቸው በቀን 13/10/2007 ዓ/ም የተጻፈ መልስ አቅርበው የቃል ክርክር እንደተደረገና ከዚህ በኋላ የቀረበ ክስ መሆኑን በመጥቀስ አመልካች መቃወሚያ አቅርበው ተከራክረዋል። የአሁኗ ተጠሪም የአመልካችን መቃወሚያ ክደው አልተከራከሩም።

የማጃንግ ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት ክስ በቀደምትነት የቀረበው ሸካ ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት ነው? ወይስ በማጃንግ ብሔረሰብ ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት ነው? የሚል ጭብጥ ይዞ ቀደም ሲል በጎዳሬ ወረዳ ፍርድ ቤት የግራ ቀኝ ሲከራከሩ ቆይተው በ26/6/2007 ዓ/ም በዋለው ችሎት በተሰጠው ውሳኔ የአሁኗ ተከላሽ /አመልካች/ ቅር በመሰኘት በክፍተኛ ፍርድ ቤት በክርክር ላይ የቆዩ ከመሆኑ ባለፈ ተከላሽ /የአሁኗ አመልካች/ ያነሱትን መቃወሚያ ውድቅ በማድረግ በቀደምትነት ክስ የቀረበው በማጃንግ ብሔረሰብ ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት በመሆኑ ግራ ቀኝ ወደ ፍሬ ነገር ገብተው ክርክራቸውን እንዲቀጥሉ ሲል በፍ/መ/ቁ. 02223 በቀን 27/11/ 2007 ዓ/ም ብይን እና በቀን 4/2/2008 ዓ/ም ውሳኔ ሰጥቷል።

የማጃንግ ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት ስለ ክስ በቀደምትነት መሠረት ያደረገው በጎዳሬ ወረዳ ፍርድ ቤት የቀረበውን ክስ ነው። ከላይ እንደተመለከተው የአሁኗ ተጠሪ በዚህ ወረዳ ፍርድ ቤት ያቀረቡት ክስ በሚሊዮኖች የሚቆጠር ገንዘብ ነው ተብሎ በሥረ ነገር ሥልጣን ምክንያት የተዘጋ ነው። በዚህ ብይን ላይ የመክሰስ መብት ያለው ሰው ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ክስ ለማቅረብ

እንደሚችል ተቀምጧል። ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ንብረት በጋምቤላ ክልል እና በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦች ህዝቦች ክልል ሥር ባሉት ዞኖች ውስጥ የሚገኝ በመሆኑና የግራ ቀኝም የተለያዩ ክልል ነዋሪዎች ስለሆኑ አመልካች በሚኖሩበት ክልል በሚገኘው ሸካ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ክስ አቅርቦዋል። ለዚህ ክስ ተጠሪ ቀርቦው መልስ ሰጥተዋል። የቃል ክርክርም አድርገዋል። ይህ ከሆነ በኋላ ለማጃንግ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ሌላ ክስ የአሁኗ ተጠሪ ማቅረባቸውን ከሥር ፍርድ ቤት ብይን ተመልክተናል።

በመሠረቱ የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ክርክር የሚመራበትን ሥርዓት በግልጽ ያስቀምጣል። የሥነ ሥርዓት ህጉም ዓላማ ክርክር ቀልጣፋ፣ ወጪ ቆጣቢ፣ ተገማች እና ተደራሽ እንዲሆን ማድረግ ነው። የተያዘውን ጉዳይ በተመለከተ ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ክስ እንዲቀርብ ብይን ከተሰጠ በኋላ በቅድሚያ የቀረበው ለሸካ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ነው። የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 7 /1/ ሥር አንድ የፍትሐብሔር ክስ መታየት የሚገባው በአንድ የፍትሐብሔር ፍርድ ቤት ብቻ እንደሆነ በመርህ ደረጃ ይደነግጋል። በንዑስ አንቀጽ 2 ላይ አንዱን የፍትሐብሔር ክስ ባንድ ወይም ካንድ በበለጡ ፍርድ ቤቶች ዘንድ ለማቅረብ የሚቻል ሲሆን የክሱ ማመልከቻ በቀደምትነት የቀረበለት ፍርድ ቤት ብቻ የዳኝነት ሥልጣን እንዳለው ተቆጥሮ ለክርክሩ ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል በማለት ተቀምጧል። አሁን ለተያዘው ጉዳይ አግባብነት ያለው የተጠቀሰው ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 7/2/ ሲሆን ይህም ከላይ ከተመለከተው ከፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ዓላማ አንጻር ሊታይ የሚገባ ነው። የማጀንግ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በወረዳ ፍርድ ቤት ቀርቦ በሥረ ነገር ሥልጣን ምክንያት የተዘጋውን ጉዳዩ በይግባኝ ቀደም ሲል አይቶ የዘጋ ሆኖ እያለ አዲስ ክስ ሲቀርብለት መጀመሪያ በሥልጣን ምክንያት በይግባኝ ታይቶ የታለፈውን ግምት ውስጥ በማስገባት የአመልካችን መቃወሚያ ውድቅ ማድረግ ሲታይ የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 7 /2/ ድንጋጌን የጣለ ሆኖ ተገኝቷል። ስለሆነም በዚህ ረገድ የተሰጠው ብይን መሠረታዊ የህግ ስህተት ተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል።

ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ፡-

በከሳሽነት ወይም በተከሳሽነት የሙጉት ተከፋይ ሆነው ለመከራከር የሚችሉ ሰዎችን በተመለከት የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ በሁለተኛ መጽሐፍ አንቀጽ 32 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች ሥር ዝርዝር ድንጋጌዎችን አስቀምጧል። እነዚህን ተከራካሪዎችን ወክለው ለመከራከር የሚችሉ ሰዎችንም በተመለከተ በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 57 እና ተከታዮቹ አንቀጾች ሥር ዝርዝር ድንጋጌዎችን ደንግጓል። አሁን በተያዘው ጉዳይ ተጠሪን ወክለው በሥር ፍርድ ቤት ክስ ያቀረቡት የተጠሪ ወኪል አንቀጽ 58 ወይም 63 'ን' ድንጋጌ የሚያሟሉ ናቸው ወይስ አይደሉም? የሚለውን መመልከት ተገቢ ይሆናል። አመልካች የተጠሪ ወኪል ከእነዚህ ሁለቱ

ድንጋጌዎች አንዱንም የማያሟሉ በመሆናቸው ሊከራከሩ አይችሉም በማለት በሥር ፍርድ ቤት ተቃውሞዎቻቸውን አስምተዋል። የማጃንግ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ለዚህ መቃወሚያ ምንም ብይን ሳይሰጥ በዝምታ እንዳለፈ ከሰጠው ብይን ላይ ተመልክተናል።

አንድ ፍርድ ቤት በመጀመሪያ ደረጃ ለቀረበለት መቃወሚያ በፍትሁብ ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 245 /2/ መሠረት ተገቢውን ብይን መስጠት እንዳለበት በግልጽ ተደንግጓል። ከዚህ ጋር በተያያዘ ተከራካሪ ወገኖች የሚያቀርቡት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎች ላይ ብይን ሳይሰጥ በማለፍ የሚሰጥ ውሳኔ ተገቢነት የሌለው ስለመሆኑ ይህ ችሎት በሰ/መ/ቁ 59294 ላይ አስገዳጅ የህግ ትርጉም ሰጥቷል። የሥር ፍርድ ቤት ይህንን በአግባቡ ሳይመለከተውና ለቀረበለት መቃወሚያ ብይን ሳይሰጥ በዝምታ ማለፉ ሲታይ ህጋዊ መሰረት ያለው ሆኖ አልተገኘም።

ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ የተጠሪ ተወካይ ክስ አቅርበው ለመከራከር እንዲችሉ የፍትሁብ ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 58 ድንጋጌን የማያሟሉ እንዳልሆነ የተጠሪ ተወካይ ለማጃንግ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ካቀረቡትና በብይኑ ላይ ከሰፈረው ለመመልከት ችለናል። በተጨማሪ የፍትሁብ ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 63 ድንጋጌንም የሚያሟሉ እንዳልሆነ በሥር ፍርድ ቤት ከተደረገው ክርክር ለመገንዘብ ተችሏል። በዚህ መሠረት የፍትሁብ ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 58 ወይም 63 ድንጋጌን የማያሟሉትን የተጠሪን ወኪል የሥር ፍርድ ቤት እንዲከራከሩ ማድረግ ድንጋጌዎቹን የጣሰ ሆኖ ተገኝቷል። ከዚህ በተጨማሪ አንድን ሰው በመወከል በፍርድ ቤት ቀርቦ ለመሟገት በህጉ የተቀመጠውን የዝምድና ደረጃ ወይም በህጉ የተቀመጡትን መስፈርቶች የሚያሟላ የውክልና ስልጣን የሚያስፈልግ ስለመሆኑ ይህ ችሎት በሰ/መ/ቁ.91493 የሰጠውን አስገዳጅ የህግ ትርጉምን፣ እንዲሁም በፍርድ ቤት በሚደረግ ክርክር ስለዋናዎቹ ባለጉዳዮች በመሆን ሌሎች ሰዎች በተሟጋችነት ሊቀርቡ ስለሚችሉበት ስርዓት፣ በህጉ የተቀመጠውን መስፈርት አሟልቶ አለመገኘት የሚያስከትለው ህጋዊ ውጤትን በተመለከተ በሰ/መ/ቁ. 94302 ሥር የተሰጠውን አስገዳጅ የህግ ትርጉም ያላገናዘ ሆኖ አግኝተነዋል። የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሚሰጠው ውሳኔ በማንኛውም ደረጃ በሚገኙት ፍርድ ቤቶች ላይ አስገዳጅነት እንዳለው አዋጅ ቁጥር 454/97 አንቀጽ 2 /1/ ይደነግጋል።

በአጠቃላይ የማጃንግ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ከላይ የተመለከቱትን መሠረታዊ ነገሮችን በአግባቡ ሳያጤን የሰጠው ብይን እንዲሁም ቀጥሎ ያሉት የበላይ ፍርድ ቤት ችሎቶችም ይህን ሳያርሙ ማለፋቸው ሲታይ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል።

ው ሳ ኔ

1. የማጃንግ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በፍ/መ/ቁ 02223 በቀን 27/11/2007 ዓ/ም የሰጠው ብይን እና በቀን 4/2/2008 ዓ/ም የሰጠው ውሳኔ፣ የጋምቤላ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በፍ/ይ/መ/ቁ.01850/08 በቀን 11/04/2008 ዓ/ም እንዲሁም የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በፍ/ሰ/ቁ. 00500/08 በቀን 16/09/2008 ዓ/ም የሰጠው ውሳኔ በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 348 /1/መሠረት ተሸሯል።
2. አመልካች በቀን 09/10/2007 ዓ/ም ባቀረቡት ክስ መሠረት የተጀመረውን ክርክር በተጀመረው መዝገብ ላይ በመቀጠል የሸካ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ክርክሩን ተመልክቶ የመሰለውን ውሳኔ እንዲሰጥ ተብሎ ተወስኗል ።
3. ከላይ በሁለተኛ ጭብጥ በፍርድ ሀተታ ላይ በተገለጸው መሠረት ቀደም ሲል ለተጠሪ ወኪል በመሆን የተከራከሩት አቶ ሞገስ አለምነህ ጉዳዩን ለመከራከር አይችሉም ብለናል።
4. የዚህን ችሎት ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።
5. የውሳኔው ግልባጭ ለሥር ፍርድ ቤቶች ይላክላቸው።
መዝገቡ ውሳኔ ስላገኘ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ሃ/ወ